

Богдан ЗАВІДНЯК

Про сучасну культуру ми говоримо, на неї впливаємо, осуджуємо, забуваючи про те, що творимо її нашими діями або бездіяльністю, нашою ревною працею або холодною байдужістю, бо у ній є ми, але є й наші ближні. Сучасна культура стала часткою нашого життя, а якщо так, то нам вирішувати, яким йому бути, позаяк життя розвивається там, де жевріє хоч один маленький вогник духа. Кого він може зігріти, для кого він палає під небесним шатром, загублений у міриадах зір, які не здатні нікого так зігріти більше, як оце постукування нашого серцебиття? Сьогодні вже ніхто не шукатиме Бога у галактиках, не зустрінатиме Його на Молочних шляхах, мандруючи по них караванами стрімких ракет. Канули в Лету моління жерців давніх культур, минули й епохи, що Його вміщали у фасадах середньовічних кам'яних соборів, як про це сказав австрійський поет Райнер Марія Рільке:

Маючи його, як про запас,
прагнули, аби тривав і правив,
і щоб далі перелетні збавив, –
тягарем у вичеканий час
начепили мармур стін соборних,
і, прибравши ваговитий дар,
ореолом цифр нерукотворних
він заобертався, як дзигар, –
ділячи ділянки доль і вчинків.
Та нарешті весь прийшов у рух,
і вони сахнулися назад.
Грізний дзвін образив чемний слух,
і вони почезли в тьмі будинків,
Гирям одписавши циферблат .

Однак “неприборканий” ніким Бог “не помер” від тягару реальних злочинів людини ХХ ст., і сьогодні є сенсом життя для сімох мільярдів людей на планеті Земля. Він веде свої невидимі ритми у виверженнях її вулканів і руйнівних струсах земної поверхні; Він свідок численних жертв етнотрофних катастроф і зцілень з рук черниці Матері Терези з Калькути; Його зустрічають і зараз не лише у богослужіннях чернечої республіки Афон і держави Ватикан, але й у негритянських кварталах розлитого неоновими вогнями Нью-Йорка, і врятовані щасливці з-під завалів землетрусу в знеструмленій Японії, заплакані оченята сиротини, що знайшла своїх других батьків, і незрячі читачі Святого Письма, ведучи по випучених крапинках рядків подушечками трепетних пальців... Бога й сьогодні знають і відчувають всю приреченість життя без Нього ті, котрі у скрутах, і бережуть як цінність для прийдешніх поколінь, ті, хто обіцяв Йому служити у поклику серця.

Нотуючи шпальти часописів, “самошеша”, але вже наша постмодерна культура, на жаль, сьогодні спиняє нашу увагу на некролозі кард. Юзефа Жицінського (пом. 2011 р.), винятково тонкого дослідника її гострих рифів. Великий Канцлер Люблінського католицького університету, член Комітету філософських студій Польської Академії наук та видатний церковний діяч архиєп. Юзеф Жицінський, окрім зазначеного поля діяльності, був автором багатьох філософських досліджень: «Теїзм і аналітична

філософія», «Людська особа і філософія в сучасному світі», «Всесвіт і філософія», «Бог Авраама і Вайтгеда», «Глибина буття», «Межі раціональності» та ін. Провідна думка автора у творі «Бог постмодерністів» стосується теми слідування шляхом любові до Бога і ближнього поміж поверхневими нігілістичними і деконструктивістичними проявами трагічного обездуховлення, несучи у світ докази існування духа любові своїм жертвним християнським серцем. Описуючи напрями постмодернізму, Жицінський не знаходить готової класифікації для нього, але й не радить пливати за течією “слабого” мислення, озвученого Д. Ваттімо, чи за “малими нараціями”, а шукати святості у Христових ранах: “Діонісійські категорії дають змогу інтерпретувати досвід містиків – виявляти глибини і багатства, для яких не придатні ні щоденна побутова мова, ані терміни класичної логіки. Вони вказують на генезу тих великих рішень і моральних виборів, яких не вдалося з’ясувати в категоріях здорового глузду чи раціональних дій”. Справді, така логіка ран існує, і “особи зранені й обділені життям, які постійно змагаються з масою складних проблем, стикаючись з живим християнством, віднаходять розв’язання своїх життєвих надломів”.

Жицінський в якості інтерпретатора вимагає від речників постмодерної ідеології не приховувати набір заготовлених оцінок, уподобань і постав, згідно з ними ж встановленими правилами гри у сучасній культурі, “визначальною ознакою якої є затирання протиставлень між різними поглядами і судженнями”. Тож суб’єктивні твердження на кшталт Ліотарового судження: “Бог більше не є проблемою для сучасної ментальності”, – є, радше, проявом відмови від “великих наративів”. У той час, коли слід плекати вміння розпізнавати істину від обману, дорожити нею як цінністю, бо існує небезпека залежності від конкретної інтелектуальної традиції і, не відчувши Бога, впасти в нову гординю суб’єктивізму.

Дрогобицький колега-науковець О. Баган розцінює суб’єктивні оцінки у відриві від національної культури як прояви псевдо-мисленників “ліберального неоцинізму”, що є “логічним продуктом цивілізації капіталу й матерії, яка не терпить нових ідей, релігійності і тому маргіналізує їх”. На його думку, суспільство неоциніків відмовляється розрізнити Добро і Зло, діяння Бога і Сатани, Істину і Неправду. Автор зауважує: “Західний неолібералізм – це насамперед суспільство мас посередностей (діагноз Х.

Ортеги-Гассета), суспільство безчесної, антигероїчної, плебеїзованої юрби (теза Г. Лебона), яка розчиняє в собі шляхетність, ієрархію, традицію.

Споживацько-розважальна атмосфера такого суспільства породжує відповідну літературу: легкотравну, напівграфоманську, заряджену вірусами розкладу і цинізму, оскільки йдеться про те, щоб у сфері духу не проросло нічого високого та ідеального. Якщо на Заході поява такого масового споживацького, космополітичного суспільства була підготовлена тривалими й органічними історичними процесами, то в Україні сплеск ліберального неоцинізму в останні два десятиліття став справжнім руйнівним вихором, спрямованим на руйнацію основ національного буття”. Як добрий приклад протистояння плебеїзації, автор покликається на теорії культурного регіоналізму і плекання громадянської свідомості.

Ми часто забуваємо, що самі спричинюємося до відмови від Бога у душах вірних, коли цинічно відстоюємо позиції гордих і успішних літературних «денді», які по літературно-естетичній шкалі вартості давно знеславлені і збещещені музою їхнього ж таланту. Ми часто самі нашим плебейським цинізмом приводимо на Олімп псевдослави героїв-нуворишів, за що рано чи пізно терпнучиме наше серце у Сповіді. Дороговказом

для постмодерної людини мала б стати не побудова нових Вавилонських веж, а смиренна містична мудрість Христової жертви.

Богдан ЗАВІДНЯК Бог у постмодерній культурі //СЛОВО № 4 (52) 2013, с.11-13